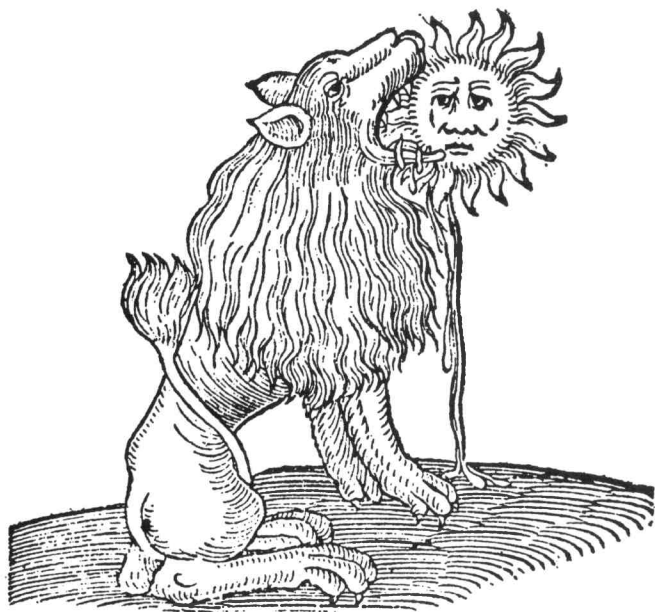

R U D I
Š E L I G O
r A Z V E Z a
S V E T A
SARMATSKA
K R I
KRSTNA UPORIZITEV

R U D I
Š E L I G O
r A Z V E Z a
S V ^{a l i} E T A
SARMATSKA
K R I

PREMIERA, 11. APRIL 1997

REŽISER: VINKO MÖDERNDORFER
DRAMATURG: MATEJ BOGATAJ
LEKTORICA: LIDIJA SIMONIČ
SCENOGRAF: TOMAŽ MAROLT
KOSTUMOGRAFKA: ALENKA BARTL
SKLADATELJ: JANI GOLOB
KOREOGRAFKA: KSENIJA HRIBAR
OBLIKOVALEC LUČI: FRANCI SAFRAN
OBLIKOVALKA MASKE: MIRJANA DJORDJEVIČ
TONSKI MOJSTER: SREČKO MATJAŠIČ
ASISTENTKA KOSTUMOGRAFKE: MARTA FRELIH
KIPARSKA DELA: MILJENKO SEKULIČ

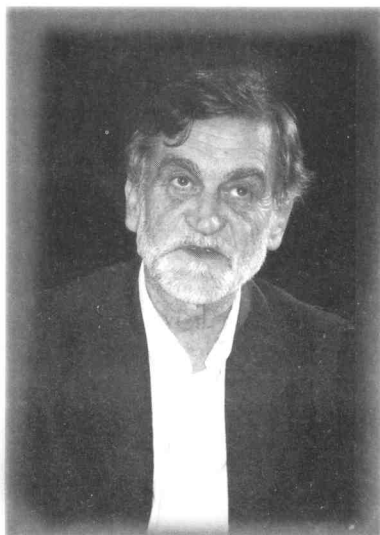
Z A S E D B A V L O G

GENERAL SVETO VLADO NOVAK
MATI KARLA META VRANIČ K.G.
SIN GAGIK JURE IVANUŠIČ
VOJVODA PAHOMIJ RADO PAVALEC K.G.
VISOKI KOMISAR BOJAN MAROŠEVIČ
BANKIRKA SOFRONA IRENA VARGA
PRVA PLESALKA MAŠA ŽIDANIK
DRUGA PLESALKA IRENA MIHELIČ
PEŠNIK MELHIJAD DAVOR HERGA
VRAG MILAN MILOŠ BATTELINO
VRAG GAZDIMIR ZORAN MORE
VRAG VOLBENK ZVONKO FUNDA
PISAR - SEKRETAR IZTOK BEVK
POLVOLK BOZO IVICA KNEZ

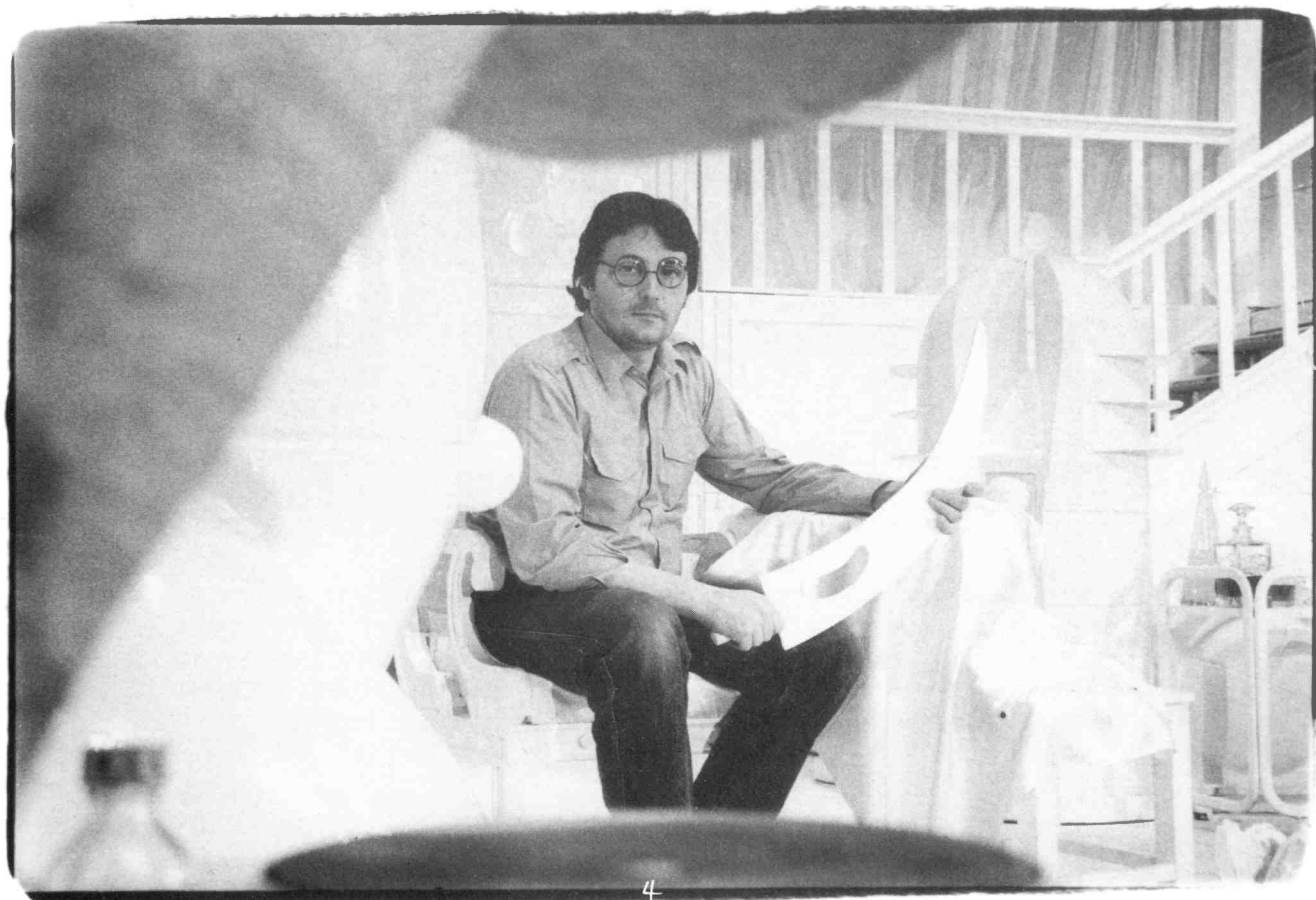
STATISTI: SREČKO HADLER, BRIGITA BOŠTJANČIČ, IDA NEDOK, DARINKA PAVEL,
MILICA RAK, UROŠ KUŠ, KLAVDIJA KUŠ, TANJA VUZEM, MARKO ZORKO, PETER
MURŠIČ, ROBERT HAUPTMAN, ROBERTO VEINGERL, JASMINA ZALOŽNIK, DAVID
RADIVOJ, ANDREJA VOLF, GABRIJELA NEDOK, ALEN PUČNIK, ROBERT DOMJAN,
MARUŠA DOMJAN, BARBARA VUZEM

ŠEPETALKA ALENKA CILENŠEK
VODJA PREDSTAVE ANDREJ RAJH

RUDI ŠELIGO rojen leta 1935 v Sušaku pri Reki, pisatelj, dramatik in publicist. V zadnjih letih je veliko delal v politiki (kot predsednik Društva slovenskih pisateljev, poslanec v Državnem zboru, predsednik Borštnikovega srečanja...). V pisateljski areni je prisoten že polnih trideset let (od svojega proznega prvenca, romana Stolp iz leta 1966). Poleg številnih proznih in strokovnih tekstov je napisal več dram, ki so doživele številne odrske realizacije. Nekaj naslovov: Kdor skak, tisti hlap (1973), Čarovnica iz Zgornje Davče (1979), Svatba (1980), Ana (1984), Slovenska savna (1987), Volčji čas ljubezni (1988), Razveza ali Sveta sarmatska kri (1995).

VINKO MÖDERNDORFER, rojen leta 1958 v Celju, gledališki režiser, pesnik, pisatelj, dramatik. Ena najbolj plodnih in vsestransko delujočih osebnosti na slovenski gledališki in literarni sceni. Do danes se je podpisal pod več kot petdeset gledaliških režij, pa tudi pod nekaj televizijskih dram in nadaljevanj. V zadnjih letih je objavil več proznih del, med drugim Tarok pri Mariji, Čas brez angelov, Tek za rdečo hudičevko, Ležala sva tam in se slinila ko hudič; gledališča pa so mu uprizorila dramska besedila Prilika o dr. Josephu Mengeleju, Štirje letni časi, Jožef in Marija idr. V mariborski Drami je gostoval trikrat, kot režiser predstav Tako kot je (1986) in Matiček se ženi (1988) in kot pisec in režiser predstave Help (1989).

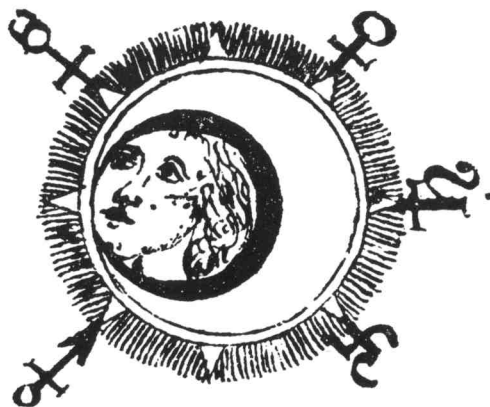

Krvava zgodovinska tragikomedija

Šeligova dramatika se v je sedemdesetih jasno opredeljevala do mita, do mesta mitologije, ritualnega, magičnega, do tistih predmodernih usedlin, ki očitno počivajo skrite in prikrite pod vrhnjico vsakdana. Vendar mu ne gre, tako kot piscem poetične drame, za mitski okvir, za iz mita pobran skelet, na katerega bi napel gosto pesniško govorico; veliko važnejše je presevanje mita izpod sedanjosti, postavljanje ene proti drugi dveh različnih in na prvi pogled oddaljenih manifestacij, za kateri pa se ravno ob trku izkaže, da pripadajo istemu arhetipu, da je v njiju položen isti vzorec, le rekviziti, s katerimi se udejanita, so drugi. V rearhaizaciji gre seveda za iskanje izhoda iz slepe ulice, v katero je pripeljala filozofija kot metafizika, oziroma v katero je zašel razsvetljevski projekt, ki je gradil ravno na izrinjanju predracionalnega. Šeligo gre torej v iskanju odgovorov na začetek, v neko izvorno stanje pred napako, v zagovor nomadskega, v poganstvo in čarovništvo, za katere se izkaže, da niso bili nikoli do konca izkoreninjeni, pač pa ves čas v ilegali, da so kot podzemna reka spremljali dominantni tok mišljenja. Pri tem je značilno, da Šeligo pripiše razpolaganje in rokovanje z energijami in obredjem ženski, ki postane tako ne samo nosilka intuitivnega, temveč je očitno tudi iniciirana, zna razpolagati s skrivnostnim, z duhovnim in ranocelnim, in je zato v družbi, ki je vse te veščine in obrede pozabila, izločena, marginalizirana, nerazumljena. Tako je tipična Šeligova junakinja napol čaravnica, že od vsega začetka; zato tudi Agata Schwarzkobler, oseba iz Tavčarjeve Visoške kronike in naslovna junakinja Triptiha, ponuja enega od ključev za branje te Šeligove proze. Še bolj izrazito pride to ukvarjanje na dan v njegovih dramah Lepa Vida in Čarovnica iz Zgornje Davče; naslovna junakinja Lepe Vide je nosilka brezmejnega hrepenenja, ki si ga sama izbere in zanj žrtvuje celo svojo božanskost in nesmrtnost, to hrepenenje pa je tudi "vir življenja, vesoljska energija, zvezdna energija", ki se postavlja po robu pragmatičnosti vsakdana, "neolitskemu domu", vsemu fizičnemu in pritlehnemu. Hrepenenje prenese na svojo hčer Darinko, ki je potem naslovna junakinja Čarovnice iz Zgornje Davče. V Šeligovi dramatik je arhaično, pogansko, nomadsko vedno pozitivno, da nastopa kot zdrava alternativa potrošništvu, malomeščanstvu, da so torej energije, ki jih junakinje nosijo, eden od načinov uiti svetu, zvedenemu na potrošnjo. Šeligove junakinje s svojim razkrivanjem tistega, kar se skriva pod bleščečo izpraznjenostjo sveta, zapadejo v nemilost, njihove usode niso srečne, pa vendar vztrajajo na sledi, tako kot preroki ali pesniki. Razveza ali Sveta Sarmatska kri je razveza s dosedanjim Šeligovim obravnavanjem ritualnega, poganskega in mitskega, predvsem zato, ker je to isto mitsko, zdaj kot simulacija in kot laž, vzvod, ki požene samo dramsko dogajanje, prevrat v družbi, ki vodi v sveto vojno. Spet gre za soočenje različnih časov na področju dramatike, davno preteklega sarmatstva, ki ga priziva, in aktualno sedanjega, ki mu jemlje konkretnost ravno s sklicevanjem na pradavnino. Kljub temu pa so mnoge situacije, ideološki temelj in razvoj svete vojne, pa tudi v njej uporabljena sredstva, razpoznavno in nalašč enake krvavi bajki, ki smo jo z grozo spremljali v naši neposredni bližini. Na eni od ravni se gibljemo znotraj prepričljivega in preverljivega zgodovinskega okvira, med perzijskimi plemeni Sarmati, Jazigi, Jazamati, pa vendar se moramo ves čas zavedati, da so oni pravzaprav samo globalna metafora, da so vzeti kot primer in model razpada neke države, prevrednotenja in razvoja religiozne zavesti - seveda ne razvoja naprej, temveč nihilističen odklon v simulacijo ritualnega, ki omogoča rojevanje zla in brezmejnega podivjanega nasilja. Svet iz Šeligove Razveze doživi dva velika prevrata; prvega v Prologu, v katerem svoje stare malike, ki si jih Sarmati delijo z bratranskimi plemeni, zamenjajo za nov tabernakelj, v katerega naselijo novega, živega boga, "Bozota", pošast in fascinantno bitje obenem, in potem v njegovem imenu krenejo v svojo sveto vojno. To je svet, ki je izgubil vsak stik z mitološkim, to postane nekaj poljubnega in zamenljivega, nekaj, v imenu česar je mogoče manipulirati z množico, jo držati v napetosti in poslušnosti; čeprav je človek že stopil na mesto boga, postal sam bog, svoje početje skriva za izmišljeno in ne preveč zaresno obliko svetega. Ritual, na katerem Sarmati utemeljujejo svojo ekspanzionistično politiko, je zlagan, votel, ponarejen; in v tem je tudi Šeligov odgovor na vprašanje, kakšna je lahko dramatika v takšnem razpadajočem, že kar močno načetem svetu; temelji na ritualu, ki pa je že izpraznjen in nezavezujoč, na ritualu, ki samo obnavlja model, manjka pa mu vsebina. Vse ritualno na sarmatskem dvoru od Gagikove posvetitve do sprejemanja "onstranskih" orakeljskih navodil je pravzaprav gledališče, priklicevanje nečesa za vedno izgubljenega, igra videzov; in v takšem svetu je edino mogoče gledališče očitno gledališče na potenco, gledališče, ki obnavlja simulirano obnavljanje rituala. Razveza se dogaja na sarmatskem dvoru, pri čemer je ta to samo pogojno; dvor, mesto kjer in s katerega vladajo, ni prav nič imenitnega več, predvsem zato, ker so predstavniki oblasti bedni samodržci, ki se utemeljujejo na brezozirnem nasilju, najprej vsi skupaj napol žlahta in šele potem, pa še to čisto pomalem, profesionalci v politiki; Generalovega obračuna z Vojvodo ne sprožijo politične zahteve, poenotenje vodenja države, čeprav ga v prizoru zastrupljanja v to prepričuje, temveč čisto navadna spletkazna in ambiciozne ženske, ki, tako kot v vicih, stoji za svojim uspešnim moškim in ga, ambiciozna kot je, peha v obračune z morebitnimi političnimi nasprotniki. Cilji sarmatskih politikov so jasni; okoristiti se z oblastjo, prodirati proti vrhu in rušiti vse, ki so pred njimi, spletkariti in izboljševati svoj položaj. Tipično in pomenljivo pa je, da med njimi ni resnih nasprotij glede ekspanzije in širjenja ozemelj. S tem početjem se vsi strinjajo, vsi so za, vsi so za brezobzirnost, razlikujejo se samo v tem, koliko naj bi svoj teror prikrižali in koliko kazali pred svetom, ki ga lahko v Razvezi bolj slutimo in ga predstavlja cinični in zgubljeni diplomat, visoki komisar človekoljubnih organizacij. Sarmati so politično enotni ravno zato, ker nimajo pravega poli-

tičnega življenja, vse drugačne, bolj pacifistične opcije, ostajajo cinične in pasivne; edina žrtev sarmatskega militarizma in umazane osvajalske vojne, ki je imenovana, je družinski sin Gagik, očitno mirovnik in feminilnež, ki pa se ne zgane, ne organizira; njegova edina gesta je zasmehovanje, norčevanje iz velikih in votlih besed, ki ga potegnejo v vojno, v kateri potem tudi pade. Pa ne od sovražnikovih krogel; od domačih, ker je izdal sveti projekt s tem, ko je razgalil krvave podrobnosti njegovega izvajanja. Gagik je žrtev, vendar se upre in postane aktiven šele takrat, ko je že vse prepozno in odločeno; dejaven je tako, da sklene, da se bo pustil ubiti, da bo torej deloval na pasiven način, kot mrtev. Ubeseđovalec in podpihovalec akcij v imenu svetih temeljev je ravno Pesnik; pred vsakim izstreljenim nabojem, pred vsakim požganim domom je vedno beseda. Pesnik prvi spozna, da so pretekli maliki odpovedali, postavi se na mesto glasnika, tistega ki prevaja onstransko v govorico; s svojim hujskaškim govorjenjem, ki pa je izrazito pragmatično, je vedno pripravljen na služenje vsakemu novemu maliku, vsaki spremembi ureditve, totema, pa zato nič manj militanten. Pesnik pa je tudi vodja rituala, on prevaja nerazumljiva in dvoumna znamenja, ki mu jih daje orakelj, v govorico; Pesnik se čuti poklicanega, mobiliziranega, da je hkrati tudi vrač, šaman, tisti, ki se spozna na druge svetove, ki v skladu z znamenji božanstev vodi ljudstvo. Zlo sicer sproži pesnik, vendar pa je njegov izvajalec General, ki zaudarja; zaudarjanje je seveda v tem primeru povezano s peklom in z zlom, je pa tudi odraz njegove posvinjanosti, dobesedne, saj je nečeden, onečeden, tudi zaradi zapitosti in dementnosti, ki mu omogoča gladke zdrse iz enega govornega koda v drugega. Vendar pa general ni nemočna in odslužena starina, ves čas ostaja nevaren in nepredvidljiv, v situacijah reagira neprimerno, ima pa veliko število pojavnih podob in slej ko prej je sposoben najti besede in masko, ki prepričajo sogovornika; njegova moč in pretkanost, ki se meša z napadi blaznosti, mu do konca - šele tam se mu zalomi, šele tam je premagan, njegov model vladanja pa preživet - omogočata dovolj dobro obvladovati svet okoli sebe, izrivati svoje rivale, prežati na njihove napake. General je nori izvajalec porojenega načrta, vendar je v tej norosti tudi sistem; specialist za specialno, še prav posebej umazano vojno, je s pomočjo vragov, ki jih obvlada in ki jih je sposoben tudi ubiti, nekje na sredi hierarhične lestvice zla; bolj vražji od vragov, ki si jih podjarmi, jih vzame v službo, pri tem pa mu je jasno, da dela zlo, da je na strani zla, bolj vražji od Vojvode, ki je očitno strašen in nezadržan sadist, sovražnik vsega ubogega, pohabljenega, drugačnega. Sarmatskemu dvoru vlada zlo v različnih oblikah, od denarnih prevar, ki jih predstavlja bankirka, do zastrupljanj, na katere napeljuje njegova žena, Mati. V Razvezi pride do dveh zamenjav hierarhične lestvice vrednot; na začetku, ko sklenejo zgraditi novo svetišče, z novimi simboli in novimi cilji, potem pa spet na koncu, ko pride do zamenjave oblasti, ki jo izvede Tajnik, potem sekretar stranke. Očitno bolj moderen, pretkan, pragmatičen, v sodelovanju z Komisarjem, torej s pristankom predstavnika zunanjega, razvitega sveta, nadaljuje začetno podjetje na nov način, ki je samo bolje prikriti stari. Če je generalovo zlo očitno, grobo, ves čas štrleče ven, je nov način vodenja države bolj pretkan; svet je namreč že osvobojen idealov, svetih ciljev, vse navlake, tudi Bozota kot simuliranega, živega boga ne potrebuje več, vse je samo še poligon za pridobivanje osebnega bogastva, poligon za uveljavljanje lastnih ambicij. Zlo, ki je, z rahlo izjemo Gagika, očitno ves čas brez pravega protiigralca aktivno sodelovalo in bedelo nad celim početjem, si je izbralo novega predstavnika, novega voditelja. In vse skupaj se bo očitno še nadaljevalo, predvsem na račun tiste brezimne množice, prezgodaj postarane, oropane za dostojanstveno življenje, ki je ves čas nemo spremljala vse dogajanje, kot kolektivna in pasivna, zavedena žrtev. Kljub veliki količini pretresljivih podrobnosti o nasilnem divjanju soldateske, za katerimi stoji premišljen načrt, pa Šeligova Razveza ni ves čas resna, temveč je v njej vse polno ironije in duhovitosti, živahnosti in jezikovne razgibanosti; v njej se kot odmev in predhonik pojavlja Jarryjev Kralj Ubu, na katerega spominjajo nekateri liki in situacije, predvsem pa je glavna oseba, general, s svojim nenehnim iskanjem pravega občevalnega modela, s svojih lahkotnim prehajanjem iz vzvišenega v banalno, tragikomična figura. To, da je Razveza žanrska mešanica, pa je mogoče opaziti tudi na jezikovni ravni, kjer Šeligo z neverjetno očarljivostjo niza različne jezikovne kode, prehaja iz skoraj žurnalistične dobesednosti v lirične dele in potem v groteskne komične zaplete. Z vsem tem pa še enkrat preraste ujetost med dva zgodovinska vzora, med sarmatsko in balkansko krvavo bajko.

Matej Bogataj

Pogovor z Rudijem Šeligom ob Razvezi

BOGATAJ :

Ob podelitvi Gavellove nagrade v začetku osemdesetih ste v pogovoru omenili, da je v drami lažje potegniti na dan tisto, kar je težko opazno pod povrhnjico, kar ni enodimenzionalno; tema Razveze, ki se ukvarja (tudi) z aktualnim rezoniranjem postkomunističnih nacionalizmov, je verjetno potemtakem bolj ustrezna dramski obdelavi?

ŠELIGO :

Izjava, ki jo navajate - se je pa ne spominjam - je verjetno letela na tedanjo avtopoetiko proze, kakršno sem tedaj pač pisal. Se zmeraj sem se nagibal k molku besede oz. pravilneje k molku premega govora, ko si nisem mogel predstavljati prave validnosti neposrednega izrekanja upodobljenih likov (ali protagonistov) za celoto proznega ustroja. Najbrž nisem videl, kaj sploh pridobim s citiranjem neposredne izjave "nastopajočih". Zato sem uporabljal stilem "reče o..". Gotovo sem bil pod vtisom prepričanja, da ljudje izgovarjajo besede in "resnice", ki niso bistvene za dano situacijo..., da govorimo zato, da spuščamo meglo, dimno zaveso, za katero bi se radi skrili in potem v samoti glodali svojo bolečino kot pes svojo kost (ali rano). Po drugi strani pa ta izjava kaže tudi na destrukcijo deskriptivne avtopoetike... Že nisem bil več prepričan, da je mogoče z bistrim očesom, samo z opazovanjem potez obraza, mimike, gibov, izraza oči, hoje .. rekonstruirati človekovo zgodbo in usodo. Ali je tema, s katero je Razveza okupirana, kot nalašč za dramatiko, ne vem. Kot oba veva, so teme v dramatiki takšne in drugačne. Odločilno pa je, kaj delajo - te teme - s človekom in kako človek posega vanje. Ta preplet pa je Aristotelov mitos, ki - spet - katerikrat spi, katerikrat butne v duh časa...

BOGATAJ :

Zdi se, da je Razveza ali Sveta Sarmatska kri prvič do sedaj v vaši dramatiki izpostavila negativen vpliv mitskega, da je mesto mita in rituala v družbi, v kateri z njima vsi po vrsti manipulirajo, alibi za regresijo, ki se sprevrže v nasilje, ekspanzionistično politiko, vojno, morijo..

ŠELIGO :

To vprašanje zame (še danes) ni enostavno. Celotna zgodba z vidika mojega branja, kot jo berem torej, izgleda zelo zapletena, kompleksna, posamezne sestavine spreminjajo pomen. Prva beležka, ki sem si jo naredil v zametku te hude igre, nosi datum 5. XI. 1991, sega torej v čas vojne na Hrvaškem. Potem, ko sem si še kar kontinuirano zapisoval grozljive fakte iz vojne v Bosni, sem hkrati razvijal ustroj drame. Če pustim ob strani dejstvo, da se izkaže v postopku zorenja "načrt" precej spremenljiv, bi rad poudaril tole : Rabil sem precej časa, da sem se pustil zbranim faktom prepričati, kako nacionalno čustvo, nacionalni naboj, nacionalistična ekspanzija, utemeljena na nacionalnem mitosu, - v teh barbarskih časih na Balkanu (se reče v Evropi) - niso pravi, sploh pa ne edini nosilec zla! Vse to nacionalno in nacionalistično se mi je zmeraj bolj kazalo kot izigrano, kot alibi, kot paravan, ki naj prekrije strahotnejšo hidro zla - ki pa se je, seveda, pojila s krvjo nacionalne rane. Zmeraj bolj se mi je začelo kazati, da je najhujše zlo, ki se je konec tisočletja zgodilo na tleh evropske civilizacije, možno šele ob štrku nepresežene mitološko-nacionalne rane s svetom popolne razpoložljivosti, razsutja vrednot, s svetom kloniranega, razdrobljenega, sredobežnega časa, v katerem je vse dovoljeno - in že "vse" doseženo, vse osvobojeno

(torej s "postzgodovinskim" svetom predvsem zahodnoevropskega "areala" evropske kulture)... Ne trdim, da mitska zgodovina (zajeta v znanih mitemah, zlata doba, poraz proti krvoločnemu sosеду, novo združevanje, razrešitev oziroma razveza), ki se aktualizira v določenem trenutku, že sama ne producira zla, pravim le, da se zlo kot zlo, ki služi samo še sebi in ničemer drugem, razplamti do nebes v okolju, vse splošne razpoložljivosti. Zdaj, ob trku, v paradoksalnem prepletu arhaično krvavega in (post)moderno zdrobljenega sveta, se tisto, kar je bilo v zlati dobi skozi kozmogonijo vzpostavljeno kot najvišja mitsko-nacionalna vrednota, kaže in deluje kot simulaker obnovljene rane - ki pa tudi kot simulaker deluje bolj krvoločno kot mitska ideja, ki jo simulira.. Pa spet ni (v pričujoči drami, seveda) čisto tako.. Protagonisti klanja v svoji, z ničemer več omejeni volji do moči samo cinično izrabljajo težo nacionalnih in nacionalističnih aspiracij, ki pa si jih niso sami izmislili. Te stvari so bile zame - kljub enoznačnemu grozljivemu učinku - precej zapletene in same zase večpomenske.

BOGATAJ :

Ali je žarnska raznolikost in tragikomičnost te drame posledica dejstva, da dramatika o nekaterih grozljivih in morečih stvareh enostavno ne more govoriti enoznačno, če noče postati tezna, celo enosmerna?

ŠELIGO :

Prav to, seveda... Vsa ta brutalna norost, krvoločna in barbarska energija, totalizirajoča sila (ki se je pojavila z energijo nacionalnega in nacionalističnega, da bi prav to brutalno izigrala, poteptala), ki je grozila sesuti evropsko civilizacijo, je v štirih letih preigrala precej dramskih žanrov - žal tudi komične in smešne, parodijo, menipejo, travestijo... Predvsem so "vstopali" v te žanre vrhovni protagonisti te nore igre. (Sem gotovo spada dejstvo, da je ves povampirjeni dvor v Razvezi obdan s kulturnimi institucijami in pesniki!) Ker sem tudi tako videl dogajanje te vojne, mi je lastna percepcija narekovala pisanost žanrskih pristopov znotraj ene in iste drame (v nekem trenutku sem jo podnaslovil celo kot dramsko parodijo); kot dramatik sem bil voden po dogodkih, kot sem jih pač dojemal. Da pa bi jih v prid nekakšne estetske konsistence ali čistosti preuredil, mi ni prišlo in mi še zmeraj niti na misel ne pride... To dramo sem pisal po diktatu svojega etičnega ogorčenja, po nareku vesti, ki mi je kričala v uho, da ob vsem tem človek ne more in ne sme biti kratko malo tiho. Še več : prepričan sem bil, da bi pomenil molk, ne samo človeka, temveč tudi pisatelja, ki je še zmeraj moralna instanca, cinično distanco do grozodejstev in prek nje dejansko, tacite odobravanje. - Še nobenega svojega besedila nisem pisal v tolikšnem ogorčenju in s tolikšno prizadetostjo kot Razvezo (tudi ogorčenih protestov kot predsednika Društva slovenskih pisateljev v drugi polovici osemdesetih let ne!) (Najbrž pa se razume, da z navajanjem te "povišane temperature" ne nameravam opravičevati šibkosti v drami.

BOGATAJ :

Glavni junak, sarmatski general, se kljub svojemu brezobzirnemu nasilju na koncu pokaže ranljiv, postane tragična figura in v tem nam je kar nekako simpatičen..

ŠELIGO :

Tudi glavni "junak", general Sveto, je navsezadnje človek. Igra, ki jo je spočetka vodil, ga je posrkala vase. Njene neizprosne logike ne more več ustaviti niti subjekt, ki jo je spočel. Je samo še kolešček v strašnem drobilnem stroju. Ali drugače - zdaj, ko je sesut in bejav, ga je mogoče postaviti v razpoložljivi tabernakelj, na mesto "najsvetejšega"... v katerem pa je že prej po nihilistični, cinični in karnevalsko sarkastični samovolji generala "prebival" izmišljeni stvor.

BOGATAJ :

Kje ste našli model za njegovo prehajanje iz ene vloge v drugo, za njegovo demenco?

ŠELIGO :

Odgovor je najti že pod prejšnjimi vprašanji. Vsaj na začetku general (vsaj delno) verjame, da je poklican za vodjo nebeškega, božjega ljudstva, ki ga umazana zgodovina ponižuje, trpinči, izkorišča, in da je napočil čas, ko ga mora on popeljati do zmagoslavnega razpleta. Po drugi strani je lisjak, komedijant, ki mit o božjem poslanstvu svojega ljudstva samo izrablja kot alibi... Po tretji "jemlje" to najsvetejše kot simulaker, ki ga je mogoče zamenjati, ko se to pokaže koristno v luči "dnevne politike".. Ves ta splet norosti, blasfemije in krvoločnosti že sam po sebi vodi v omračitev uma.. Posledicam svojih dejanj ni mogoče uiti.

BOGATAJ :

Sarmatski dvor je nekako brez pozitivnega junaka, vsi so bolj ali manj na strani zla, čeprav je "med enim in drugim zlom vedno še nekaj vmes", ali pa vsaj cinični in obenem pasivni. Ali ni to precej "pesimistično" gledanje?

ŠELIGO :

Na začetku je bilo zamišljeno drugače. Protiigro naj bi vodil lik iz sveta (razsvetljenske) Evrope, recimo tako, torej agon med barbarstvom in kulturo.. Vendar s tem ni bilo nič. Evropa je kmalu, prekmalu pokleknila, vrednote razsvetljenstva, na katerega prisegamo, so bile do tal poražene. Evropa je v resnici branila tam le svojo humanistično gesto in nič drugega. Po drugi strani pa se vse godi v enem samem taboru, ki je precej homogen. Med posameznimi pripadniki potekajo samo spletke, spori za prestiž, za večji kos klobase... Eden od pogumnih gledaliških ravnateljev, ki so to igro zavrnil, mi je očital prav to, namreč da je igra neobjektivna, ker ne prikazuje druge, nasprotne strani!.. A kaj hočem, ta druga stran me ni zanimala, šlo mi je za analizo prav te strani. Vse to se mogoče čudno sliši - ampak to dramo sem pisal (1994. leta) v času najbrutalnejših grozodejstev v Bosni, tako rekoč sinhrono, tako da sem ob pol štirih popoldne odložil nalivno pero in po radiu poslušal o novih zverinstvih v Srebrenici, v Goraždih, in o novih poniglih izmikanjih "združenih sil Evrope in vsega človeštva" ... spet sedel za papir in marsikaj, kar dopoldne še nisem vedel, popravil...

BOGATAJ :

Zdi se, da je tokrat namesto oznake katerega od tradicionalnih dramskih žanrov, s katerimi so vaše drame pogosto opremljene v podnaslovu (Slovenska savna kot "pasijonska igra"), tradicija najbolj vidna v vrsti vraž, ki jih omenjajo dramski liki (na primer ob gradnji templja, ko kljub zlatu, torej tržnosti, polagajo konjsko glavo v temelje), pa tudi pri tradicionalnem, ljudskem slikanju vragov, ki si jih General podredi, da opravljajo zanj umazane posle; kakšen je v tej drami vaš odnos do izročila, pa tudi do nekaterih sodobnejših besedil, na primer Jarryjevega Kralja Ubuja?

ŠELIGO :

Glede na to, kar sem že povedal, je razumljivo, da sem pri "slikanju" vzplamtelega zla moral poseči po mitih "sive" davnine, ki so zlo kot zlo razlagali, prepoznavali... Jarryjev Kralj Ubu je predstavljal osnovni literarni navdih. Še več - najprej sem nameraval Ubuja samo nanovo napisati, a se je kmalu pokazalo, da me okupacija z dogajanjem v Bosni od modela zmeraj bolj odmika.

Pogovarjal se je Matej Bogataj

stała?

jakieś wico

3x

by projekt
bliska
wzrost

Kwiat Karla I
'esperanza'

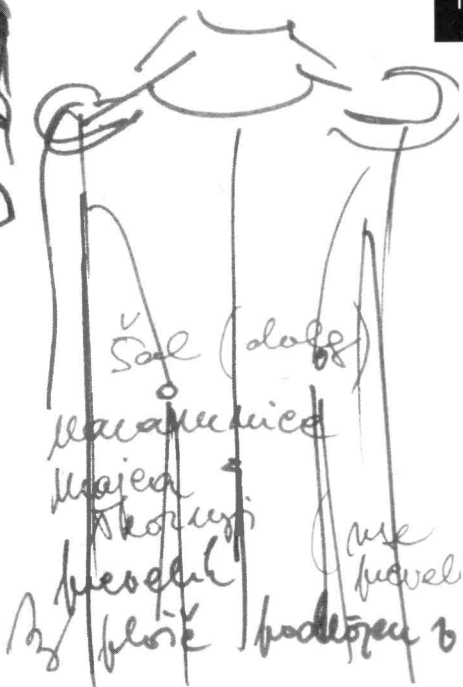
skutni

3x

General II
(dubl)

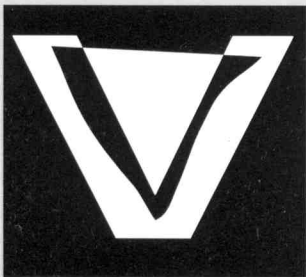
GUMBI: RZELIWI

Kostumske skice Alenke Bartl

Scenski osnutki Tomaža Marolta

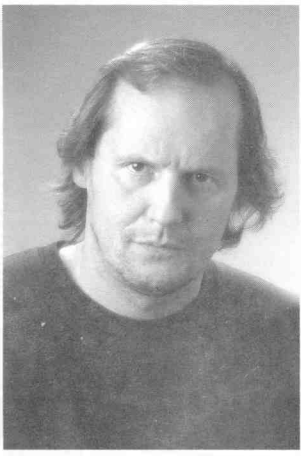
sem našim gledališkim sopotnikom veljajo moje misli v tem trenutku, ko SNG Maribor spet enkrat plava po razburkanem morju slovenske gledališke zgodovine. Kot že tolikokrat doslej, ko mu večna ustvarjalna moč ni dovolila, da bi se spremenilo v naplavino. Vsakič je vzletelo in se spet in ponovno ujelo v kurs pod jasnim in vse smeri razkrivajočim firmamentom. Letošnje sezone je že polovica mimo; s tremi premierami, ki so za nami, je imel, hvala bogu, Vlado Novak srečno roko. Publika jih rada gleda. Še najbolj pa sem vesel tega, da se je igralski ansambel, tako močno pomlajen, spopadel z zahtevnimi uprizoritvenimi nalogami na tako suveren način. Prepričan sem, da je mlademu Lorenciju. Baal ponujal celo vrsto vznemirljivih izzivov. Tudi nam jih je ponudil, čeprav so ga vodili po spolzkih in zagatnih poteh. Cankarjevo Pohujšanje je s svojimi neštetimi doživetimi interpretacijami mlademu režiserju Samu Strelcu bolj zapletalo kot pa razpletalo pot, po kateri je bilo treba priti do premiere. Najmlajša ekipa z Latinom na čelu se je na Malem odru spopadla z Albeejem in s publiko brez vsakršne teatarske "monture". Kar tako - kot od matere pali - so se nas lotili - goloroki - in tudi njim je uspelo! Vem, da bo šlo tako tudi naprej, čeravno se jim obeta kazen - zjamčeni OD - ki jih že lep čas drži Damoklej nad njihovimi /našimi/ glavami, z materialnimi stroški pa nam postiljajo ležišče, za katerega ne vemo ali je samo naše ali si ga delimo s Prokrustom. Grožnja je res preteča, pa vendar vanjo nihče prav zares ne verjame. Nekaj takega se nam je dogajalo ob preletavanju vojaških letal pred leti... Vzbujala so nam vznemirljive občutke radovednosti, nenavadnosti... Dvomi, dileme in strahovi se umikajo načrtom. Bliža se konec sezone, pred vrati je že gledališka sezona 1997/1998. Razmišljam o repertoarju, ki ga bom predlagal gledališkemu svetu v potrditev čez slab mesec. Na zadnji seji sveta sem nakazal svoj pogled na bodočo vsebino Drame z nekaj mislimi. Nekatere bi rad zaupal tudi Vam: Drama SNG Maribor je nacionalna institucija in je kot taka dolžna posegati po eminentnih besedilih klasične in sodobne svetovne dramske literature. Omenjena zahteva implicira kriterij, pri katerem gre za izbor tistih dramskih besedil, ki korespondirajo z vprašanji človeka in časa danes, kot so to počela v času svojega nastanka. Vsakoletni program naj nosi v svojem izboru ključ, po katerem je razpoznavna tekoča sezona. Naloga repertoarnega gledališča je tudi ta, da se s poudarjeno pozornostjo ukvarja s posameznikom in z njegovo večno spreminjajočo se esenco znotraj temeljnih ontoloških vprašanj. Posameznik - v okoliščinah, ki razkrivajo vzroke njegove zamajane iden-

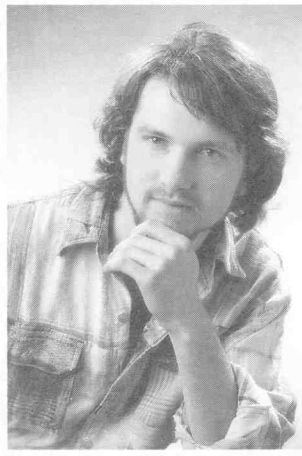
titete - naj gre za vprašanja individualizma, degeneracije, porušenega individualnega etičnega sistema, nacionalne istovetnosti..., skratka, za katero koli krizno podobo sodobnega človeka. Vsako sezono je potrebno sooblikovati tudi z domačim dramskim besedilom. V Mariboru je bila to vselej razpoznavna kategorija repertoarja, ki jo je potrebno nadaljevati. Nenazadnje se mesto ponaša z eminentnimi dramatikami, ki gledališču pomenijo obvezo in izziv. V času pospešenega interesa za vstop v mednarodne integracije, kasneje - ko bo do tega prišlo - pa še toliko bolj, se moramo zavedati, da bomo ohranili svojo kulturno in nacionalno istovetnost predvsem z visoko kreativno in intelektualno utemeljeno dramsko literaturo, ki bo ugledališčena tako, da se bo suvereno soočala z enakimi poizkusi v drugih evropskih prostorih. V ustvarjalnem segmentu si je potrebno zatorej postaviti visoke estetske kriterije, v organizacijskem pa vzpostaviti stike s pomembnimi svetovnimi festivali in kvalitetne predstave eksploatirati po Sloveniji in v druge kulturne sredine. Vznemirljiv programski izziv je magični prehod v tretje tisočletje. Izkušnja, ki jo bomo doživeli, bo pri nas ponovno sprožila interes za poudarjeno doživljanje človeka znotraj časovne dimenzije. Fenomen, ki mu bomo priče od nas zahteva, da ga pričakamo pripravljeni, saj nas s svojo neponovljivostjo maksimalno zavezuje. Tekoča sezona bo neizbrisno označena z ekskluzivnostjo prehoda v III. tisočletje.

GLDALIŠČE IN PUBLIKA Gre za dva temeljna in edina nepogrešljiva atributa znotraj gledališkega dogodka, ki delujeta interaktivno in sta si v nenehnem dialektičnem odnosu. Publika je gledališkemu projektu svet, gledališki projekt je publiki mit. SVET in MIT tvorita časovno in prostorsko dimenzijo, iz katere se poraja interpretacija vsakega, tako klasičnega, kot sodobnega gledališkega besedila. Predpogoj za medsebojno pozitivno interakcijo je komunikacija med gledališko predstavo in publiko. Potekati mora dvosmerno, kajti s tem vzpostavlja pogoje, v katerih se lahko estetska misel iz predstave v predstavo nadgrajuje. Publiki pa postajajo na tak način dosegljive tudi bolj sofisticirane gledališke poetike, ki zmorejo svojo vsebino sporočati v manj konvencionalni, a zato toliko bolj privlačni formi. V sodobnem repertoarnem gledališču je potrebno prav tako poiskati prostor za avanturo, ki mora biti pri študiju predstave njen osnovni postulat. Avantura - izlet v neznano prinaša s seboj riziko, ta pa odpravlja občutek varnosti, ki je potuha inertnosti in smrt ustvarjalnemu procesu. Tako zastavljen kriterij naj odpira vrata različnim avtorjem in različnim poetikam, predvsem tistim, ki vidijo gledališko predstavo kot kolektivno dejanje subjektivnih ustvarjalcev. Med pisanjem pričujočega besedila me je obšlo posebno vznemirjenje, ko sem se zavedel, da so te misli namenjene Tebi, sopotnik naših prizadevanj. Skupaj bomo ponovno hodili po vseh že izhojenih poteh, da bi spet enkrat prišli na "drugo stran" in prišli bomo.

Ravnatelj Drame

MILOŠ
BATTELINO

IZTOK
BEVK

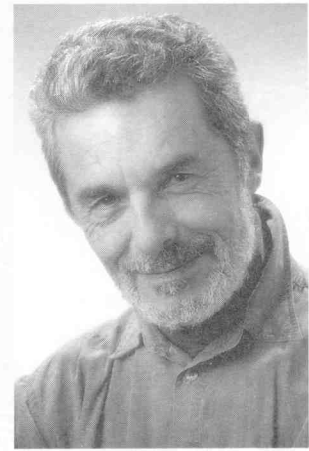
SONJA
BLAŽ

PETER
BOŠTJANČIČ

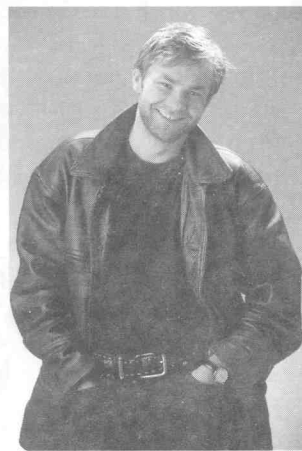
ZVONE
FUNDA

FRANCI
GABROVŠEK

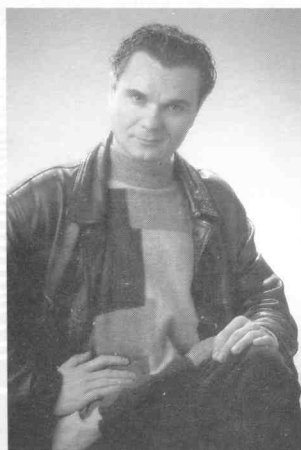
DAVOR
HERGA

JURE
IVANUŠIČ

MINU
KJUDER

IVICA
KNEZ

BOJAN
MAROŠEVIČ

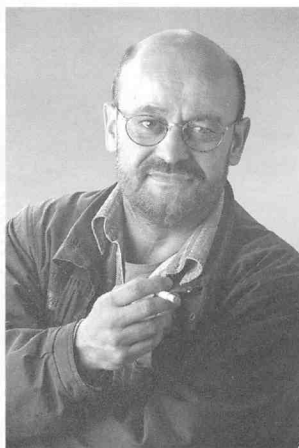

IRENA
MIHELIČ

ZORAN
MORE

VLADO
NOVAK

NATAŠA
SIRK

ANA
SIVEC

ALOJZ
SVETE

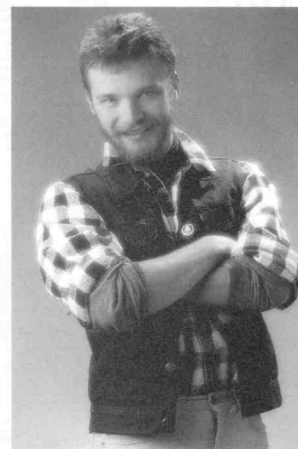
MIRJANA
ŠAJINOVIČ

PETER
TERNOVŠEK

NENAD
TOKALIČ

IRENA
VARGA

MAŠA
ŽIDANIK

DRAMA SNG MARIBOR

Ravnatelj Branko Kraljevič, dramaturg Vili Ravnjak, producentka Anđela Trkulja, lektorica Lidija Simonič, inspicienti Peter Maček, Andrej Rajh, Franci Rajh, arhivar Franci Rajh, šepetalka Alenka Cilenšek, tajnica Jožica Vuk

Upravnik SNG: mag. Blaž Rafolt

Vodja marketinga SNG: Marko Vezovišek

TEHNIKA SNG MARIBOR

Ravnatelj tehnike Danilo Rošker, tehnični koordinator Darko Štandeker, vodja razsvetljave Franci Safran, odrski mojster Janez Masilo, vodja tonske službe Vlado Lipovec, vodja scenskega ateljeja Janez Rotman, vodja frizersko-maskerske delavnice Mirjana Djordjević, vodja šiviljske delavnice Radomira Plohl, vodja krojaške delavnice Milan Krajnc, vodja čevljarke delavnice Franci Breg, vodja rekvizite Ivo Čendak, vodja garderobe Ivan Dobaj

GLEDALIŠKI LIST DRAME SNG MARIBOR

Sezona 1996/97, št. 3

Urednik gledališkega lista: Vili Ravnjak

Oblikovalec gledališkega lista in plakata: Oto Rimele

Lektorica in korektorica: Lidija Simonič

Fotografije igralskega ansambla: Mišo Hochstätter

Računalniški prelom: OK

Tisk: Dravska tiskarna Maribor

